บทที่ 4
วิเคราะห์ปัญญาข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรมในสัญญาประกันวินาศภัย

จากสภาพแวดล้อม ความเสี่ยงภัยที่มีมากขึ้นตามวิวัฒนาการต่าง ๆ ที่เกิดจากความก้าวหน้าของเทคโนโลยี และภัยธรรมชาติ เช่นเหตุการณ์ธรณีพิบัติจากคลื่นใต้น้ำที่เรียกว่าคลื่นสึนามิ ซึ่งทำให้กระทบต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ไม่ว่าจะเป็นภาพรวมของระดับประเทศ และในฐานะบุคคลทั่วไปที่ได้รับความเดือดร้อนจากภัยดังกล่าว ทำให้ประชาชนเริ่มตื่นตัวถึงภัยอันตรายต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นกับตัว และหาหลักประกันเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงในชีวิตและทรัพย์สินของตนมากขึ้น ดังนั้นธุรกิจประกันภัยของไทย จึงต้องได้รับการส่งเสริม พัฒนาหามาตรการเสริมเพื่อรองรับเหตุการณ์เสี่ยงภัยที่อาจเกิดขึ้นเพื่อช่วยเสริมสร้างหลักประกันความมั่นคงในชีวิตทรัพย์สินมากขึ้น

แต่ปัจจุบันจะพบว่า ปัญหาของการประกันภัยที่เกิดขึ้นเนื่องจากการประกันภัยเป็นเรื่องเฉพาะสัญญาประกันภัยมีเนื้อหาซับซ้อน เป็นการยากที่ประชาชนทั่วไปจะเข้าใจจึงอาจทำให้ถูกบริษัทประกันภัยเอาเปรียบในการร่างสัญญาซึ่งก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรม หรือเกิดข้อพิพาทเมื่อมีความเข้าใจในสัญญาไม่ตรงกัน ซึ่งประเด็นสำคัญที่เราพบบ่อยก็คือกรมธรรม์ที่ซื้อมานั้นครอบคลุมหรือคุ้มครองมากน้อยไหน จากการร้องเรียนที่เกิดขึ้นเป็นลักษณะของข้อโต้แย้ง หรือการที่ไม่สามารถร้องเรียนค่าสินไหมหรือว่าทางบริษัทไม่ยอมจ่ายค่าสินไหม โดยอ้างเหตุความคุ้มครองในกรมธรรม์ครอบคลุมไม่ถึง หรือเข้าข้อยกเว้นของการคุ้มครอง เป็นต้น[68] และจากสถิติที่มีการร้องเรียนไปที่สำนักงานคุ้มครองผู้บริโภค[69] ซึ่งผู้เขียนจะทำการวิเคราะห์ปัญหาดังต่อไปนี้

4.1 ปัญหาเกี่ยวกับหน่วยงานที่ตรวจสอบสัญญาประกันวินาศภัย

สัญญาธุรกิจประกันวินาศภัยในประเทศไทยปัจจุบัน อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของกรมการประกันภัย กระทรวงพาณิชย์ ตามพระราชบัญญัติประกันวินาศภัย พ.ศ. 2535 ซึ่งมีหน้าที่ตรวจสอบและอนุมัติสัญญาประกันวินาศภัย อันเป็นการตรวจสอบถึงความถูกต้องและเป็นธรรมเบื้องต้นก่อนนำสัญญาประกันภัยนั้น ๆ ออกใช้ ในทางปฏิบัติบริษัทจะกำหนดแบบและข้อความแห่งกรมธรรม์ประกันภัยขึ้นทั้งหมด ด้วยเหตุนี้กฎหมายจึงได้กำหนดให้กรมธรรม์ประกันภัยที่บริษัทประกันภัยออกให้แก่ผู้เอาประกันภัยต้องเป็นไปตามแบบและข้อความที่นายทะเบียนให้ความเห็นชอบตามพระราชบัญญัติประกันวินาศภัย พ.ศ. 2535 มาตรา 29 ทั้งนี้เพื่อให้นายทะเบียนพิจารณาแบบและข้อความนั้นก่อน มิให้บริษัทประกันภัยเป็นการเอาเปรียบหรือมีข้อความคลุมเครือไม่ชัดเจนอันอาจทำให้เกิดการโต้แย้งเมื่อมีการเรียกร้องให้บริษัทประกันวินาศภัยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนตาม

---

[68]รำลึกศาสตราจารย์ จิตติ ติงศภัทิย์. หน้าเดิม.

[69]ธีรวัฒน์ จันทรสมบูรณ์. หน้าเดิม.

กรมธรรม์ประกันภัย และนอกจากกรมธรรม์ที่จะต้องได้รับความเห็นชอบจากนายทะเบียนแล้ว เอกสารประกอบหรือแนบท้ายกรมธรรม์ประกันภัยก็จะต้องได้รับความเห็นชอบจากนายทะเบียนด้วย แต่พระราชบัญญัติดังกล่าวก็มิได้กำหนดแนวทางหรือขอบเขตของการให้ความเห็นชอบแต่ประการใด มาตรการของกฎหมายดังกล่าว เป็นมาตรการในการให้ความคุ้มครองผู้เอาประกันภัยในเบื้องต้น ทั้งนี้เห็นว่าผู้เอาประกันภัยอยู่ในฐานะที่เสียเปรียบหรือถูกเอาเปรียบจากผู้รับประกันภัย ซึ่งเป็นผู้มีอำนาจในทางเศรษฐกิจกำหนดเงื่อนไขขึ้นฝ่ายเดียว โดยผู้เอาประกันภัยไม่สามารถเปลี่ยนแปลงหรือแก้ไขได้ และเป็นการกำหนดไว้ล่วงหน้าจึงทำให้ผู้เอาประกันภัยเสียเปรียบและมีลักษณะไม่เป็นเป็นธรรม ซึ่งหากพิจารณาในเบื้องต้นว่าแบบหรือข้อความในกรมธรรม์จะต้องได้รับความเห็นชอบจากนายทะเบียนก่อนนำออกใช้ น่าจะเกิดความเป็นธรรมต่อผู้บริโภคแล้ว แต่ในความเป็นจริงแล้วยังไม่เป็นธรรมและผู้เอาประกันภัยยังไม่ได้รับการคุ้มครองเท่าที่ควร แม้ว่าก่อนที่บริษัทประกันภัยจะนำกรมธรรม์ออกใช้จะต้องส่งแบบหรือเงื่อนไขให้แก่กรมการประกันภัยตรวจเพื่อให้ความเห็นชอบ โดยในทางปฏิบัติกองนิติการเป็นผู้ตรวจข้อความหรือเงื่อนไขต่าง ๆ ในกรมธรรม์ ซึ่งเจ้าหน้าที่ของกรมการประกันภัยในส่วนนี้ ส่วนใหญ่แล้วจะเป็นเจ้าหน้าที่ระดับล่างและเป็นเจ้าหน้าที่ที่ยังขาดประสบการณ์หรือความชำนาญ ทั้งนี้เป็นเพราะเจ้าหน้าที่ที่มีความรู้ความชำนาญก็จะถูกทาบทามหรือการซื้อตัวจากภาคเอกชน ทำให้ขาดแคลนบุคลากรประกอบกับเงื่อนไขหรือ ข้อความในกรมธรรม์ที่บริษัทประกันภัยนำมาใช้ส่วนใหญ่จะเป็นข้อความที่ลอกมาจากต่างประเทศ ซึ่งเจ้าหน้าที่เองอาจจะไม่มีความชำนาญพอ จึงตรวจสอบได้เพียงว่าเงื่อนไขขัดต่อกฎหมายหรือไม่ และแม้จะมีการตรวจสอบว่าข้อสัญญาเป็นการเอาเปรียบผู้บริโภคหรือไม่ก็ตาม แต่การตรวจสอบดังกล่าวยังไม่เพียงพอ

เช่น “สัญญากรมธรรม์ประกันภัยระบุไว้ชัดเจนว่าจำเลยจะต้องรับผิดในทรัพย์สินที่เอาประกันภัย ต้องสูญเสียหรือเสียหายไปเฉพาะ เนื่องจากเพลิงไหม้ หรือฟ้าผ่า หรือการระเบิดของแก๊สที่ใช้สำหรับทำแสงสว่างหรือประโยชน์เพื่อการอยู่อาศัยเท่านั้น” เมื่อข้อเท็จจริงฟังเป็นยุติว่าทรัพย์ที่โจทก์ได้เอาประกันภัยไว้ต้องสูญเสียหรือเสียหาย เนื่องจากการระเบิดของแก๊สที่ใช้จุดสำหรับหุงต้มอาหารเพื่อจำหน่ายที่ภัตตาคาร ช. ซึ่งติดอยู่กับสำนักงานของโจทก์ จึงมิใช่การระเบิดของแก๊สที่ใช้เพื่อประโยชน์ทางการค้าหรือการผลิต จำเลยจึงไม่ต้องรับผิดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่โจทก์ตามสัญญาประกันภัยดังกล่าว [70] หรือ

กรมธรรม์ประกันภัยมีเงื่อนไขว่า ผู้รับประกันภัยจะต้องชดใช้ค่าเสียหายให้แก่ผู้เอาประกันภัยเป็นจำนวน 700,00 บาท ดังนั้นเมื่อรถยนต์ราคา 800,000 บาท ที่เอาประกันภัยไว้เกิดหายไป ผู้รับประกันภัยก็ต้องชดใช้ตามจำนวนดังกล่าวคือ 700,00 บาท จะอ้างว่าโจทก์ผู้ให้เช่าซื้อเสียหายเพียง 562,000 บาท เท่าจำนวนราคาเช่าซื้อที่ผู้เช่าซื้อค้างชำระไม่ได้ [71]

เงื่อนไขในกรมธรรม์ประกันภัย “ผู้เอาประกันภัยจะต้องไม่ตกลงยินยอมเสนอหรือให้สัญญาว่าจะชดใช้ค่าเสียหายให้แก่บุคคลใดโดยไม่ได้รับความยินยอมจากบริษัท เว้นแต่บริษัทมิได้จัดการต่อ

---

[70]คำพิพากษาฎีกาที่ 3518/2532 ประชุมใหญ่. ฎีกาสำนักงานส่งเสริมตุลาการ. เล่ม 9. หน้า 169.

[71]คำพิพากษาฎีกาที่ 381/2524. ภาสกร ญาณสุธี. เล่มเดิม. หน้า 41.

การเรียกร้องนั้น" มีความมุ่งหมายเพื่อป้องกันมิให้ผู้เอาประกันภัยก่อหนี้อันอาจ ส่งผลผูกพันบริษัทผู้รับประกันภัยในการที่จะต้องชดใช้ค่าเสียหายแก่บุคคลอื่น โดยบริษัทมิได้รู้เห็นยินยอมด้วยเท่านั้น หาใช่เป็นข้อยกเว้นความรับผิดของผู้รับประกันภัย หรือเงื่อนไขที่มีความหมายในการป้องกันหรือห้ามมิให้ผู้เอาประกันภัยสละสิทธิเรียกร้องแก่บุคคลใดอันจะมีผลถึงการรับช่วงสิทธิไล่เบี้ยของบริษัทผู้รับประกัน[72]

ในกรมธรรม์ประกันภัยมีเงื่อนไขยกเว้นไม่คุ้มครองความรับผิดอันเกิดจากการขับขี่โดยบุคคลที่ไม่ได้รับอนุญาตให้ขับรถยนต์ตามกฎหมายหรือเคยได้รับการถูกตัดสิทธิตามกฎหมายหรือเคยได้รับการถูกตัดสิทธิตามกฎหมายการมีเงื่อนไขดังกล่าว ก็เพื่อป้องกันไม่ได้ผู้ที่ไม่มีความสามารถทำการขับรถยนต์ที่เอาประกันภัยเพราะจะเกิดอุบัติเหตุได้ง่าย อันทำให้ผู้รับประกันภัยเสี่ยงภัยมากขึ้น เมื่อข้อเท็จจริงฟังได้ว่า ข ได้รับใบอนุญาตขับขี่รถยนต์ของกรมตำรวจ แม้ไม่ได้รับใบอนุญาต เป็นผู้ขับรถของกรมการขนส่งทางบก ก็จะถือว่าเป็นการผิดเงื่อนไขกรมธรรม์ไม่ได้[73]

กรมธรรม์ประกันภัยระบุข้อยกเว้นที่จำเลยผู้รับประกันภัยไม่ต้องชดใช้ค่าเสียหายว่า ความเสียหายหรือสูญหายอันเกิดจากการลักทรัพย์หรือยักยอกทรัพย์โดยบุคคลที่ครอบครองรถยนต์ตามสัญญาเช่าเป็นอันไม่คุ้มครอง เมื่อข้อเท็จจริงฟังได้ว่า ก และ ข ทำสัญญาเช่ารถยนต์ไปจากโจทก์ผู้เอาประกันภัย แต่เมื่อถึงกำหนดเวลาเช่าบุคคลทั้งสองไม่ได้นำรถยนต์ไปคืนเนื่องจาก ก และ ข ไม่มีเจตนาเช่ารถยนต์ดังกล่าว เหตุที่ทำสัญญาเช่าทรัพย์ก็เพื่อเป็นกลอุบายลักรถยนต์ไปขายที่ประเทศพม่า ดังนั้นการที่ ก และ ข ลักรถยนต์โดยใช้กลอุบายทำสัญญาเช่าเช่นนี้ จึงไม่เข้าข้อยกเว้นที่จำเลยไม่ต้องรับผิดตามสัญญาประกันภัย จำเลยจึงต้องรับผิดต่อโจทก์[74]

กรมธรรม์ประกันภัยมีเงื่อนไขแห่งความรับผิดว่าจำเลยจะต้องรับผิดในทรัพย์สินที่เอาประกันภัยในกรณีที่ทรัพย์สินที่เอาประกันภัยในกรณีที่ทรัพย์สินสูญเสียหรือเสียหายเนื่องจากเพลิงไหม้ หรือฟ้าผ่าหรือการระเบิดของแก๊สที่ใช้สำหรับทำแสงสว่างหรือประโยชน์หรือเพื่อการอยู่อาศัยเท่านั้น แต่สำหรับวินาศภัยที่เกิดขึ้นจากการระเบิดมีข้อยกเว้นเหตุแห่งการสูญเสียและการเสียหายว่าจำเลยไม่ต้องรับผิดในความเสียหายจากการระเบิดที่เกิดขึ้นจากเพลิงไหม้ เมื่อข้อเท็จจริงฟังได้ว่าขณะเครื่องจักรตีแป้งที่เอาประกันภัย ชิ้นส่วนของเครื่องหลุดออกหรือหักทำให้โลหะสีกันจนเกิดเป็นประกายไฟ จนเครื่องตีแป้งลุกเป็นไป แล้วลามไปจนถึงถังรองรับไซโคลนทำให้มีการเผาไหม้จนเกิดแรงดันจนระเบิดขึ้น ความสูญเสียหรือเสียหายจึงมีสาเหตุโดยตรงมาจากการระเบิดในถังรองรับไซโคลน การเสียหายของทรัพย์สินโจทก์ที่เอาประกันภัยจึงไม่ได้ความคุ้มครองเพราะได้รับยกเว้นตามกรมธรรม์ประกันภัย[75]

จากคำพิพากษาดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าแม้ข้อความในกรมธรรม์ซึ่งได้กำหนดข้อยกเว้นความรับผิดของผู้รับประกันภัยไว้และแม้ข้อความและเงื่อนไขต่าง ๆ จะได้รับความเห็นชอบจากนายทะเบียนแล้วก็ตาม ก็มิใช่เป็นสิ่งที่ยืนยันได้ว่าถูกต้องทั้งหมด และไม่เป็นการเอาเปรียบผู้เอาประกันภัย

---

[72]คำพิพากษาฎีกาที่ 857/2534. ฎีกาสำนักงานส่งเสริมตุลาการ. เล่ม 3. หน้า 147.

[73]คำพิพากษาฎีกาที่ 548/2535. ฎีกาเนติบัณฑิตยสภา. เล่ม 4. หน้า 620.

[74]คำพิพากษาฎีกาที่ 5344/2540. ฎีกาสำนักงานส่งเสริมตุลาการ. เล่ม 9. หน้า 131.

[75]คำพิพากษาฎีกาที่ 598/2537. ฎีกาเนติบัณฑิตยสภา. เล่ม 2. หน้า 315.

ดังนั้นเมื่อมีกรณีพิพาทระหว่างผู้เอาประกันภัยกับบริษัทประกันภัย ศาลจำเป็นต้องวินิจฉัยโดยหลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งการแสดงเจตนา

ผู้เขียนจึงเห็นว่าเงื่อนไขในกรมธรรม์ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของสัญญาประกันภัยซึ่งเป็นสัญญาระหว่างผู้ประกอบธุรกิจการค้าหรือวิชาชีพกับผู้บริโภค (ผู้เอาประกันภัย) ซึ่งผู้รับประกันภัยสามารถกำหนดเงื่อนไขได้แต่ฝ่ายเดียว จึงเป็นสัญญาที่มีลักษณะไม่เป็นธรรมซึ่งควรมีมาตรการทางกฎหมายที่ใช้ควบคุมธุรกิจประกันวินาศภัยเพื่อให้สัญญาชัดเจนและเป็นธรรม ซึ่งปัจจุบันได้มีกรมการประกันภัยได้ทำหน้าที่ตรวจกรมธรรม์ก่อนออกใช้โดยให้อำนาจนายทะเบียนตรวจสอบข้อความก่อนว่ามีลักษณะเอาเปรียบผู้บริโภคเกินไปหรือไม่โดยอาศัยมาตรา 29 และมาตรา 30 แต่จากคำพิพากษาและการร้องเรียนมาที่สำนักงานคุ้มครองผู้บริโภคจะพบได้ว่ายังมีผู้บริโภคที่ยังไม่ได้รับการคุ้มครองตามสัญญาดังกล่าวอยู่ ซึ่งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 ยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้เนื่องจากไม่มีกฎหมายรองรับกล่าวคือแม้พระราชบัญญัติดังกล่าวในส่วนที่ 2 ทวิ ได้มีการคุ้มครองผู้บริโภคด้านสัญญา

ในมาตรา 35 ทวิ ได้มีการกำหนดว่า “ในการประกอบธุรกิจขายสินค้าหรือให้บริการใด ถ้าสัญญาซื้อขายหรือสัญญาให้บริการนั้นมีกฎหมายกำหนดให้ต้องทำเป็นหนังสือ คณะกรรมการว่าด้วยสัญญามีอำนาจกำหนดให้การประกอบธุรกิจขายสินค้าหรือให้บริการนั้นเป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญาได้

ในการประกอบธุรกิจที่ควบคุมสัญญา สัญญาที่ผู้ประกอบธุรกิจทำกับผู้บริโภคจะต้องมีลักษณะดังต่อไปนี้

1) ใช้ข้อสัญญาที่จำเป็นซึ่งหากมิได้ใช้ข้อสัญญาเช่นนั้นจะทำให้ผู้บริโภคเสียเปรียบผู้ประกอบธุรกิจเกินสมควร

2) ห้ามใช้ข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรมต่อผู้บริโภค

ทั้งนี้ตามหลักเกณฑ์เงื่อนไขและรายละเอียดที่คณะกรรมการว่าด้วยสัญญากำหนดและเพื่อประโยชน์ของผู้บริโภคเป็นส่วนรวม คณะกรรมการว่าด้วยสัญญาจะให้ผู้ประกอบธุรกิจจัดทำสัญญาตามแบบที่คณะกรรมการว่าด้วยสัญญากำหนดก็ได้

การกำหนดตามวรรคหนึ่งและวรรคสอง ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดโดยพระราชกฤษฎีกา”

ดังนั้นหากพิจารณาถึงบทบัญญัติของพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภคดังกล่าวแล้ว คณะกรรมการว่าด้วยสัญญาตามพระราชบัญญัติดังกล่าว สามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการพิจาณาเงื่อนไขหรือข้อความในสัญญาได้ โดยการกำหนดให้สัญญาที่มีลักษณะตามเงื่อนไขดังกล่าวเป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา ซึ่งทำให้คณะกรรมการตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภคสามารถตรวจสอบและพิจารณาเงื่อนไขตามสัญญาว่ามีความเป็นธรรมต่อบริโภคเพียงใดหรือไม่ ซึ่งจะเกิดประโยชน์และเป็นธรรมต่อผู้บริโภค และเป็นการแก้ไขข้อบกพร่องในการตรวจสอบของเจ้าหน้าที่ซึ่งยังขาดความรู้ความชำนาญ และเป็นการแก้ไขปัญหาจำนวนเจ้าหน้าที่ที่มีจำนวนน้อย แต่จะพบได้ว่ากฎหมายดังกล่าวยังไม่มีบทกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคด้านสัญญาประกันภัย เมื่อเกิดกรณีการร้องเรียนสำนักงานคุ้มครองผู้บริโภคจึงไม่มีอำนาจเข้าไปตรวจสอบข้อสัญญาดังกล่าวว่ามีความเป็น

ธรรมหรือไม่ ทำได้เพียงเป็นหน่วยงานที่รับเรื่องราวร้องทุกข์เพิ่มอีกแห่งหนึ่งเท่านั้น ดังนั้นเมื่อมอง ถึงเจตนารมณ์ของการออกกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคแล้วจะพบว่ามีจุดประสงค์เพื่อคุ้มครองผู้บริโภคที่ตกอยู่ในฐานะที่เสียเปรียบกว่าจากสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปจากความเจริญต่าง ๆ ไม่ว่าทางด้านเทคโนโลยี และเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน ดังนั้นเพื่อให้สมดังเจตนารมณ์ที่ประสงค์คุ้มครองผู้บริโภคโดยตรงไม่ว่าในด้านการโฆษณา ด้านฉลาก และด้านสัญญาจึงเห็นควรหามาตรการทางกฎหมายเข้ามาเสริมการแก้ไขปัญหาความไม่เป็นธรรมดังกล่าวโดยมีการออกกฎหมายมาคุ้มครองด้านสัญญาเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมยิ่งขึ้น โดยให้คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคว่าด้วยสัญญา มีอำนาจประกาศให้ธุรกิจประกันวินาศภัยเป็นธุรกิจที่ต้องควบคุมสัญญาอันเป็นมาตรการคุ้มครองเบื้องต้นก่อนเข้าทำสัญญาอันเป็นการคุ้มครองผู้เอาประกันภัยอีกขั้นหนึ่ง ทั้งนี้สำหรับในต่างประเทศ เช่นประเทศอังกฤษ ได้มีมาตรการในการกำกับดูแลสัญญาประกันภัยโดยกำหนดให้กรมธรรม์ที่ผู้รับประกันภัยจะนำออกใช้ จะต้องได้รับความเห็นชอบจากนายทะเบียน เช่นเดียวกับประเทศไทย แต่ในประเทศอังกฤษยังมีบทบัญญัติของกฎหมายอื่น เช่น กฎหมายว่าด้วยข้อปฏิบัติในทางการค้า (Fair Trading Act 1973) เพื่อดูแลและให้การคุ้มครองผู้เอาประกันภัยในด้านของการนำกรมธรรม์ออกใช้ และพิจารณาสัญญาประกันภัยว่าในเงื่อนไขของกรมธรรม์นั้นเป็นการเอาเปรียบผู้เอาประกันภัยหรือไม่ โดยมีคณะกรรมการชุดหนึ่งที่ทำหน้าที่ในการตรวจสอบ โดยมีอำนาจสอบสวนจากผู้ร้องเรียนและสามารถนำคดีฟ้องต่อศาลได้ โดยมีกรรมการของสำนักงานคุ้มครองผู้บริโภคทำหน้าที่ในการสอดส่องดูแลและให้คำตักเตือน อีกทั้งมีหน้าที่ตรวจสอบสินค้าหรือบริการ หรือเอกสาร ซึ่งรวมถึงการประกันภัยด้วย ซึ่งเป็นการกลั่นกรองและคุ้มครองผู้เอาประกันภัยอีกด้านหนึ่ง

4.2 ปัญหาความซ้ำซ้อนทางกฎหมายประกันวินาศภัย

กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคเป็นกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิตของคนปกติทั่วไป โดยสังเกตเห็นว่า เนื้อหาของกฎหมายตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 จะกล่าวถึงคำว่าสินค้า หรือบริการ ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ซึ่งผู้บริโภคทั่วไปมักไม่ทราบว่ากฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคนั้นมีอยู่ทั่วไปหลายกระทรวง เช่น เรื่องอาหาร ยา เครื่องสำอาง อยู่ในความรับผิดชอบของสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา กระทรวงสาธารณสุข เรื่องมาตรฐานผลิตภัณฑ์อยู่ในความดูแลของสำนักงานมาตรฐานอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม เรื่องการจัดสรรที่ดินและอาคารชุดก็อยู่ในความรับผิดชอบของกระทรวงมหาดไทย และเรื่อง ราคาสินค้าและการประกันภัย ก็อยู่ในความดูแลของกระทรวงพาณิชย์ เป็นต้น แต่มีชื่อกฎหมายเรียกแตกต่างกันออกไปและแฝงอยู่ในกระทรวงต่าง ๆ ซึ่งต่างกับพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 ที่อยู่ในความดูแลของสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค มีชื่อตรงตามความหมาย ทั้งชื่อกฎหมายและหน่วยงาน ทำให้ผู้บริโภคไม่เข้าใจมาร้องเรียนเฉพาะสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค

ในกรณีที่สัญญามีกฎหมายเฉพาะกำกับดูแลอยู่แล้ว เช่น สัญญาประกันวินาศภัย สัญญาเช่าที่ดินเพื่อเกษตรกรรม สัญญาซื้อขายหลักทรัพย์ในตลาดหลักทรัพย์ และการคุ้มครองในด้านสัญญาตาม พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ.2522 เป็นต้น ต้องมาอยู่ในขอบเขตของการ

ตรวจสอบด้านความเป็นธรรมตามพระราชบัญญัตินี้ด้วยนั้น ซึ่งอาจอธิบายได้ว่ามิใช่กรณีที่กฎหมายบัญญัติซ้ำซ้อนกัน แต่เป็นการตรวจสอบต่างระบบกัน กฎหมายเฉพาะนั้นอาจจะมิได้มุ่งที่จะตรวจสอบในด้านความเป็นธรรมระหว่างคู่สัญญาเหมือนดังความมุ่งหมายของพระราชบัญญัตินี้ อย่างเช่นพระราชบัญญัติประกันวินาศภัย พ.ศ.2535 ซึ่งดูตามเนื้อหาสาระของกฎหมายแล้วจะพบว่ามุ่งเน้น ที่การคุ้มครองผู้เอาประกันภัยในทางอ้อมด้านสัญญา เพราะเนื้อหาการคุ้มครองโดยตรงนั้นกลับเน้นการคุ้มครองด้านการเงิน และความมั่นคงของภาครวมด้านเศรษฐกิจมากกว่าเพราะว่าเป็นการระดมเงินออมของประชาชนมาใช้ในรูปของเบี้ยประกันโดยมุ่งเน้นไปที่รูปแบบการจัดตั้งและเงินสำรองจ่าย ดังนั้นในส่วนของเนื้อหาสาระของกรมธรรม์นั้นจึงมีเพียงมาตราเดียวที่ให้อำนาจของนายทะเบียนเป็นผู้ใช้ดังที่กล่าวมาแล้วในหัวข้อที่แล้ว ซึ่งยังไม่เพียงพอ ซึ่งดูได้จากคำพิพากษาที่ปรากฏ และจากการร้องเรียนของผู้บริโภค ส่วนเจตนารมณ์ตามกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคนั้นมุ่งโดยตรงที่จะคุ้มครองผู้บริโภคด้านสัญญาจึงขอกล่าวได้ว่าไม่เป็นการซ้ำซ้อนกันแต่อย่างใด เพราะในกรณีที่มีกฎหมายบัญญัติเรื่องใดไว้โดยเฉพาะอยู่แล้ว ก็ต้องเป็นอำนาจหน้าที่ของหน่วยงานที่ดูแลกฎหมายนั้น จะใช้พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 บังคับเฉพาะเท่าที่ไม่ซ้ำหรือขัดกับกฎหมายอื่นเท่านั้น เว้นแต่กรณีจำเป็นเพื่อประโยชน์แก่ผู้บริโภคเป็นส่วนรวมและ หน่วยงานที่รับผิดชอบมิได้ดำเนินการหรือดำเนินการไม่ครบถ้วนตามขั้นตอนของกฎหมาย รวมทั้งกรณีจำเป็นมิอาจให้เนิ่นช้าต่อไปได้อีก ให้คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคหรือคณะกรรมการเฉพาะเรื่องเสนอนายกรัฐมนตรีสั่งการได้ ตามมาตรา 21 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541 ในกรณีที่กล่าวมาข้างต้นอาจเปรียบเทียบได้ว่า สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคเป็นคลินิกหมอรักษาโรคทั่วไป แต่หน่วยงานอื่นที่มีกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคนั้นเป็นคลินิกหมอรักษาโรคเฉพาะด้าน ซึ่งก่อนที่จะมีคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค จึงกล่าวได้ว่ากฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541 เป็นกรณีอุดช่องว่าของกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคอื่นที่มีอยู่แล้วในหน่วยงานอื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการให้ความคุ้มครองด้านสัญญาในเรื่องของความเป็นธรรม เพราะเป็นหน่วยงานโดยตรงที่มุ่งเน้นตรวจสอบในเรื่องของความเป็นธรรมโดยเฉพาะตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย โดยให้อำนาจคณะกรรมการว่าด้วยสัญญามีอำนาจกำหนดให้การประกอบธุรกิจขายสินค้าหรือให้บริการนั้นเป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญาได้

ตัวอย่าง เมื่อวันที่ 26 ตุลาคม พ.ศ. 2542 คณะกรรมการว่าด้วยสัญญาได้ประกาศให้ธุรกิจบัตรเครดิตเป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา โดยได้กำหนดหลักเกณฑ์เงื่อนไข และรายละเอียดเกี่ยวกับการให้ใช้ข้อสัญญาที่จำเป็น จำนวน 8 รายการ และการไม่ให้ใช้ข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรมต่อผู้บริโภค จำนวน 5 รายการ

ซึ่งจากตัวอย่างดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ธุรกิจบัตรเครดิตนั้นอยู่ภายใต้บังคับพระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2505 โดยกระทรวงการคลัง ซึ่งมีหน่วยงานและนายทะเบียนตรวจสอบดูแลโดยตรงอยู่แล้ว เมื่อมีปัญหาเกี่ยวกับสัญญาด้านความเป็นธรรมแล้ว กรณีนี้ถือว่า

มีความจำเป็นที่จะเสนอเรื่องเสนอนายกรัฐมนตรีสั่งการได้ ตามมาตรา 21

4.3 ปัญหาเกี่ยวกับกำหนดระยะเวลาผูกพันสัญญาประกันวินาศภัย

เนื่องจากสัญญาประกันภัยเป็นสัญญาต่างตอบแทนชนิดไม่มีแบบ ใบคำขอเอาประกันภัยจึงเป็นเอกสารที่ผู้เอาประกันภัยทำขึ้นเพื่อแสดงความประสงค์ของตนว่าจะเอาประกันภัยอย่างใดอย่างหนึ่งไว้กับผู้รับประกันภัย คำขอเอาประกันภัยนั้นตามกฎหมายถือว่าเป็นคำเสนอขอทำสัญญาประกันภัยซึ่งไม่จะเป็นต้องทำเป็นหนังสือ คำขอเอาประกันภัยอาจทำด้วยวาจาไปยังผู้รับประกันภัยโดยตรงก็ได้ และเมื่อผู้รับประกันภัยพิจารณาคำขอเอาประกันภัยด้วยวาจานั้นแล้วตกลงจะเข้าทำสัญญาประกันภัยด้วยคำตอบตกลงของผู้รับประกันภัยเช่นนั้นถือว่าเป็นคำสนองรับการประกันภัย สัญญาประกันภัยเกิดขึ้นตามกฎหมายเมื่อคำเสนอ (คำขอเอาประกันภัย) และคำสนอง (คำตอบรับการประกันภัย) ต้องตรงกัน หลังจากนั้นผู้รับประกันภัยก็จะต้องออกกรมธรรม์ประกันภัยให้มีข้อความตรงตามสัญญาประกันภัยที่ได้เกิดขึ้นตามกฎหมายแล้วนั้นให้ผู้เอาประกันภัยรับไปเป็นหลักฐานเป็นหนังสือ กรมธรรม์ประกันภัยจึงไม่ใช่สัญญาประกันภัย แต่เป็นเพียงหลักฐานแห่งสัญญาประกันภัยเท่านั้นที่ต้องมีข้อความตรงตามสัญญาประกันภัย กรมธรรม์ประกันภัยจึงเป็นพยานหลักฐานที่ใช้ฟ้องร้องบังคับคดีในกรณีที่ผู้รับประกันภัยจะต้องรับผิด จะเห็นได้ว่าการทำสัญญาประกันภัยและการออกกรมธรรม์แยกออกเป็นสองขั้นตอน ในทางปฏิบัติอาจก่อให้เกิดปัญหาได้คือ เมื่อได้ตกลงทำสัญญาประกันภัยแล้ว และผู้เอาประกันภัยอยู่ระหว่างรอรับกรมธรรม์ประกันภัยซึ่งอาจจะต้องใช้เวลา 2-7 วัน หากเกิดความเสียหายในระหว่างนั้น ผู้เอาประกันภัยจะไม่มีหลักฐาน เป็นหนังสือของฝ่ายผู้รับ ประกันภัย ถ้าเป็นการประกันภัยในวงเงินมากและความเสียหายก็มาก ถ้าบริษัทผู้รับประกันภัยปฏิเสธความรับผิดผู้เอาประกันภัยก็ไม่มีสิทธิจะฟ้องร้องบังคับคดี ซึ่งก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมต่อผู้เอาประกันภัย

สัญญาประกันภัยนั้นกฎหมายมิได้กำหนดแบบแห่งนิติกรรมไว้ เพียงแต่บังคับหรือให้มีหลักฐานเป็นหนังสืออย่างใดอย่างหนึ่ง ลงลายมือชื่อฝ่ายที่ต้องรับผิดหรือตัวแทนเป็นสำคัญ มิฉะนั้นจะฟ้องร้องให้บังคับคดีมิได้ ดังนั้นสัญญาประกันภัยจึงเกิดขึ้นเมื่อมีการแสดงเจตนาทำคำเสนอคำสนองต้องตรงกัน และมาตรา 867 วรรคสองกำหนดให้มีการส่งมอบกรมธรรม์ ฉะนั้นข้อสัญญาและเงื่อนไขการประกันภัยจึงต้องถือตามกรมธรรม์ประกันภัยด้วย มิใช่ เฉพาะเท่าที่ปรากฏในคำเสนอและคำสนองเท่านั้น[76]

คำว่า หลักฐานตามมาตรา 867 มิใช่แบบที่กฎหมายบังคับได้ตามมาตรา 151 จึงไม่จำต้องมีข้อความระบุชัดเจนว่ามีข้อตกลงกันอย่างไรบ้าง แม้สัญญาประกันภัยไม่มีหลักฐานเป็นหนังสือก็มีผลเป็นสัญญาที่ไม่อาจฟ้องร้องได้เท่านั้น กฎหมายต้องการหลักฐานเป็นหนังสือก็เพื่อความมั่นคงแน่นอนในการฟ้องร้องเท่านั้น ฉะนั้นหากมีหลักฐานเป็นหนังสืออย่างหนึ่งอย่างใดปรากฏข้อความชัดเจนพอรับฟังได้ว่ามีการตกลงทำสัญญาประกันภัย ลงลายมือชื่อฝ่ายที่ต้องรับผิดศาลก็ย่อมบังคับตามหลักฐานนั้นได้[77]

---

[76]คำพิพากษาฎีกา 1564/2525. ประสิทธิ โฆวิไลกุล. (2538). **การตีความกฎหมายสัญญาและกรรมธรรม์.** หน้า 63.

[77]คำพิพากษา 2668/2528. ฎีกาแนติบัณฑิตยสภา. เล่ม 2. หน้า 315.

ใบเสร็จรับเงินค่าเบี้ยประกันภัยมีลายมือชื่อผู้จัดการของจำเลยและมีรายละเอียดต่าง ๆ คือ หมายเลขทะเบียนและรายละเอียดอื่น ๆ เกี่ยวกับรถยนต์ที่เอาประกันภัย ระยะเวลาประกันภัย ดังนี้ ใบเสร็จรับเงินค่าเบี้ยประกันภัยดังกล่าวย่อมเป็นหลักฐานที่จะฟ้องร้องบังคับคดีกันได้[78]

แม้ตามทางปฏิบัติผู้เอาประกันภัยจะต้องยื่นคำขอประกันภัยตามแบบของบริษัทประกันภัย เพื่อให้บริษัทพิจารณาก่อน แต่กรณีดังกล่าวเป็นกรณีที่กระทำผ่านตัวแทน หรือนายหน้าของบริษัทรับประกันภัย ส่วนกรณีของโจทก์ตัวแทนของโจทก์ได้ทำคำเสนอต่อ ผู้มีอำนาจกระทำการแทนจำเลยได้โดยตรง จึงไม่ได้มีแบบพิธีที่จะต้องยื่นคำขอให้พิจารณาก่อน เมื่อไปตรวจสอบสินค้าเครื่องจักร เป็นที่พอใจก็สนองรับคำเสนอของตัวแทนโจทก์ผู้อยู่เฉพาะหน้า สัญญาประกันภัยจึงเกิดขึ้นแล้ว[79]

เมื่อโจทก์มีใบเสร็จรับเงินค่าเบี้ยประกันภัยซึ่งเป็นเอกสารที่ออกให้โดยจำเลยย่อมแสดงว่าโจทก์ได้ชำระเบี้ยประกันภัยให้แก่จำเลยแล้ว ดังนั้นจำเลยไม่มีอำนาจยกเลิกกรมธรรม์ของโจทก์แม้ตัวแทนจะมิได้ส่งเบี้ยประกันภัยให้จำเลย[80]

ซึ่งจากปัญหาดังกล่าวที่ปรากฏตามคำพิพากษานั้นแสดงให้เห็นถึงความไม่ชัดเจนของสัญญาประกันภัย เนื่องจากขั้นตอนการเกิดสัญญานั้นได้กระทำโดยผ่านตัวแทนของบริษัทประกันภัย ซึ่งเป็นคนกลางในการเข้าทำสัญญาแทนบริษัทผู้รับประกันภัย โดยอาจเกิดจากการใช้คำพูดกำกวมของตัวแทนในการขายประกันเพื่อให้ได้ยอด โดยอาจกล่าวในขณะทำสัญญาซื้อขายประกันว่าเมื่อยื่นคำขอทำประกันแล้วระหว่างรอกรมธรรม์ก็ได้รับการคุ้มครองทันทีที่ซื้อประกัน โดยไม่ได้มีเอกสารใด ๆ แล้วระหว่างนั้นเกิดปัญหากับทรัพย์ที่เอาประกันภัย ผู้เอาประกันภัยก็เข้าใจว่าตนได้รับการคุ้มครองตามสัญญาแล้ว ซึ่งจริง ๆ แล้วสัญญายังไม่เกิด เพราะต้องรอให้บริษัทผู้รับตอบตกลงก่อน หรือสัญญาเกิดแล้วแต่ระหว่างรอกรมธรรม์เกิดปัญหาแต่ไม่มีหลักฐานในการฟ้องร้องบังคับคดี ดังฎีกาที่ปรากฏ ซึ่งจากปัญหาดังกล่าวถ้าเรามีการกำหนดการเกิดสัญญาที่ชัดเจน หรือมีหลักฐานที่แน่นอน ปัญหาดังกล่าวจะไม่เกิดขึ้น และผู้เอาประกันภัยก็จะได้รับการคุ้มครองตามสัญญาประกันภัยทันที ไม่ต้องเสียเวลา ค่าใช้จ่าย ในการฟ้องร้องให้ปฏิบัติตามสัญญา หรือต้องหาหลักฐานเอกสารที่เกี่ยวข้องเพื่อพิสูจน์ว่าสัญญาประกันภัยได้เกิดขึ้นแล้ว หรือว่าเอกสารที่มีอยู่ใช้เป็นหลักฐานในการฟ้องร้องได้หรือไม่ ผู้เขียนมีความเห็นว่ากรมการประกันภัยควรจะกำหนดมาตรการบางประการเพื่อคุ้มครองผู้เอาประกันภัยให้ได้รับความเป็นธรรม เช่นบังคับให้ผู้รับประกันภัยจะต้องออกใบคุ้มครองชั่วคราว หรือ Cover Note ให้ผู้เอาประกันภัยเมื่อคู่สัญญาทั้งสองฝ่ายได้ตกลงทำสัญญาแล้ว โดยใบคุ้มครองชั่วคราวนี้คุ้มครองภายใต้ข้อความในกรมธรรม์ประเภทนั้น ๆ จนกว่าผู้เอาประกันภัยจะได้รับกรมธรรม์ประกันภัยจากบริษัท และให้มีการระบุข้อความในใบคำขอเอาประกันภัยว่าการยื่นคำขอนี้โดยผ่านตัวแทนสัญญาประกันภัยยังไม่เกิดจนกว่าบริษัทจะมีคำตอบรับการประกันภัยเพื่อป้องกันปัญหาที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับการเข้าใจในขั้นตอนการทำสัญญา

---

[78]คำพิพากษาฎีกา 2661/2532. ฎีกาเนติบัณฑิตยสภา. เล่ม 5. หน้า 1313.

[79]คำพิพากษาฎีกา 753/2537. ประภาศน์ อวยชัย. (2541). **ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรร3 เล่ม 3.** หน้า 1511.

[80]คำพิพากษาฎีกา 7222/2540. ฎีกาสำนักงานส่งเสริมตุลาการ. เล่ม 11. หน้า 226.

4.4 ปัญหาข้อตกลงยกเว้นหรือจำกัดความรับผิดที่เกิดจากการผิดสัญญาประกันวินาศภัย

เนื่องจากสัญญาประกันวินาศภัยเป็นสัญญาอย่างหนึ่งที่อยู่ภายใต้บังคับเรื่องผลของสัญญา กล่าวคือถ้าในสัญญาได้มีการกำหนดเงื่อนไขบังคับก่อนไว้ในสัญญาแล้ว หากคู่สัญญามิได้ปฏิบัติตามเงื่อนไข ตามที่สัญญาระบุไว้ ก็อาจทำให้สัญญานั้นสิ้นผล ตามหลักความศักดิ์สิทธิ์ของการแสดงเจตนา

4.4.1 ปัญหาเงื่อนไขในกรมธรรม์ประกันภัย (Conditions)

สิ่งสำคัญในกรมธรรม์ประกันภัยก็คือเงื่อนไขในกรมธรรม์ประกันภัย ซึ่งตามปกติแล้วเป็นเงื่อนไขเดียวกับเงื่อนไขของสัญญาประกันภัย เนื่องจากตามกฎหมายบัญญัติให้ผู้รับประกันภัยส่งมอบกรมธรรม์ประกันภัย อันมีข้อความถูกต้องตามสัญญานั้นแก่ผู้เอาประกันภัยฉบับหนึ่ง ซึ่งเงื่อนไขตามกฎหมายแบ่งออกเป็น 2 ชนิดคือ

1) เงื่อนไขโดยปริยาย

เงื่อนไขโดยปริยาย เป็นเงื่อนไขที่ไม่ได้เขียนไว้ชัดเจนในกรมธรรม์แต่เป็นเงื่อนไขตามกฎหมายเพื่อความสมบรูณ์ของกรมธรรม์ประกันภัยคือ ผู้เอาประกันภัยต้องมีส่วนได้เสียในวัตถุที่เอาประกันภัย และวัตถุที่เอาประกันภัยนั้นสามารถกำหนดได้แน่นอน

2) เงื่อนไขโดยชัดแจ้ง

เงื่อนไขโดยชัดแจ้ง ซึ่งเป็นเงื่อนไขที่ปรากฏเป็นตัวอักษรในกรมธรรม์ประกันภัยชนิดต่าง ๆ ตามวัตถุประสงค์ของกรมธรรม์ ซึ่งแบ่งเป็น 2 กรณี

(1) เงื่อนไขทั่วไป จะพิมพ์ไว้ในกรมธรรม์ประกันภัย และใช้สำหรับกรมธรรม์ประกันภัยทุกชนิดที่ออกให้แก่ผู้เอาประกันภัย เป็นเงื่อนไขที่กำหนดให้ผู้เอาประกันภัยต้องปฏิบัติในหลักทั่วไป เช่น การแจ้งเหตุวินาศภัยให้ผู้เอาประกันภัยทราบโดยไม่ชักช้า สิทธิเข้าครอบครองทรัพย์สินที่เอาประกันภัยภายหลังเกิดวินาศภัย ข้อยกเว้นการคุ้มครองมาตรฐาน วิธีการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทน การเฉลี่ยนความรับผิดระหว่างผู้รับประกันภัยด้วยกัน การรับช่วงสิทธิ และวิธีการอนุญาโตตุลาการเป็นต้น

(2) เงื่อนไขเฉพาะกรณี เงื่อนไขชนิดนี้เกี่ยวข้องกับความคุ้มครอง หรือยกเว้นความคุ้มครองในกรมธรรม์ประกันภัย เป็นเงื่อนไขที่กำหนดความรับผิดของผู้เอาประกันภัยและผู้รับประกันภัยไว้อย่างแน่นอน นอกจากนี้ยังรวมถึงเงื่อนไขข้อคุ้มครองพิเศษ ข้อยกเว้นพิเศษที่ปรากฏเป็นข้อความในกรมธรรม์ประกันภัย หรือในใบแนบท้ายกรมธรรม์ประกันภัย ซึ่งล้วนแต่เป็นข้อความที่มีผลบังคับกับคู่สัญญาประกันภัยให้ปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่งหรือไม่ปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่ง มิฉะนั้นกรมธรรม์ประกันภัยนั้นไม่มีผลบังคับได้ตามกฎหมาย[81]

บริษัทผู้รับประกันภัยอาจกำหนดเงื่อนไขที่หลุดพ้นความรับผิดไว้ในสัญญาประกันภัยและกรมธรรม์ประกันภัยก็ได้ ในการตีความสัญญาประกันภัยและกรมธรรม์ประกันภัยว่าอะไรเป็นเงื่อนไขแห่งความรับผิด หรือหลุดพ้นความรับผิด ศาลจะตีความเฉพาะในกรณีที่ข้อความไม่

[81]สิทธิโชค ศรีเจริญ. (2538). **ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการประกันภัย.** หน้า 145-146.

ชัดเจน เคลือบคลุมสงสัยเท่านั้น และตีความเป็นคุณแก่ผู้เอาประกันตามหลักเกณฑ์การตีความสัญญาโดยเป็นคุณแก่ผู้เอาประกัน เพราะสัญญาประกันภัยและกรมธรรมประกันภัยเป็นสัญญาชนิดสำเร็จรูปซึ่งผู้รับประกันภัยเป็นผู้จัดทำขึ้นฝ่ายเดียวด้วยความเห็นชอบของสำนักงานประกันภัย โดยผู้เอาประกันภัยไม่มีส่วนร่วมในการจัดทำ และไม่มีโอกาสให้ต่อรองเจรจาแต่ประการดังนั้นจึงมีปัญหาว่า ถ้าผู้เอาประกันภัยได้แจ้งให้ผู้รับประกันภัยทราบถึงความเสียหายของทรัพย์ที่เอาประกันหลังเกิดเหตุ 30 วัน ซึ่งในกรมธรรม์กำหนดให้แจ้งภายในเวลา 15 วัน ผู้รับประกันภัยหลุดพ้นจากความรับผิด ถือไม่ได้ว่าผู้เอาประกันภัยปฏิบัติถูกต้องตามเงื่อนไขแห่งกรมธรรม์ประกันภัย จำเลยไม่ต้องรับผิดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่โจทก์ซึ่งเป็นผู้เอาประกันภัย[82]

จากคำพิพากษาดังกล่าวจะเห็นได้ว่าศาลได้ตีความตามตัวอักษรในกรณีที่มีข้อความชัดเจน ซึ่งทำให้เกิดความไม่เป็นธรรมแก่ผู้เอาประกันภัย เนื่องจากถ้าเปรียบเทียบกับบทบัญญัติตามกฎหมาย มาตรา 881 ซึ่งบัญญัติว่า

“ถ้าความวินาศภัยเกิดขึ้นเพราะภัยมีขึ้นดังผู้รับประกันภัยตกลงประกันภัยไว้ เมื่อผู้เอาประกันภัยหรือผู้รับประโยชน์ทราบความวินาศนั้นแล้วต้องบอกกล่าวแก่ผู้รับประกันภัยโดยไม่ชักช้า

ถ้ามิได้ปฏิบัติตามบทบัญญัติที่กล่าวมาในวรรคก่อน ผู้รับประกันภัยอาจเรียกร้องค่าสินไหม ทดแทนเพื่อความเสียหายอย่างใด ๆ อันเกิดแก่การนั้นได้ เว้นแต่อีกฝ่ายหนึ่งจะพิสูจน์ได้ว่าไม่สามารถที่จะปฏิบัติได้”

ทั้งนี้เพราะการแจ้งเหตุวินาศภัยไม่ใช่หน้าที่จะต้องชำระตอบแทนดังเช่น การชำระเบี้ยประกันภัยจึงไม่ใช่เป็นเงื่อนไขแห่งการชำระหนี้ของผู้รับประกันภัยแต่อย่างใด ดังนั้นเงื่อนไขดังกล่าวจึงมิใช่ข้อกำหนดที่ยกเว้นหรือจำกัดความรับผิดของผู้รับประกันภัยแต่ประการใด เพราะการบอกกล่าวนั้นเป็นเพียงข้อกำหนดเรื่องระเบียบวิธีปฏิบัติในการที่จะเสนอข้อเรียกร้องยังผู้รับประกันภัยเพื่อขอรับเงินประกันภัย ซึ่งถ้าเทียบตามกฎหมายแพ่งและพาณิชย์แล้ว กฎหมายกำหนดไว้แล้วว่าผลถ้าฝ่าฝืนผู้รับประกันภัยเสียหายเท่าไรชอบที่จะเรียกร้องได้แยกต่างหาก จากความรับผิดตามสัญญาประกันภัย

ในกรณีที่เงื่อนไขในกรมธรรม์ข้อ 10 ให้โจทก์แจ้งรายละเอียดแห่งทรัพย์สินที่เสียหายให้จำเลยทราบ เมื่อในกรมธรรม์ไม่มีข้อความต่อไปว่าถ้าโจทก์ไม่แจ้งผู้รับประกันภัยย่อมหลุดพ้นความรับผิด ฉะนั้นการที่โจทก์ไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไข หาทำให้จำเลยหลุดพ้นจากความรับ ผิดไม่[83]

หากได้เกิดความเสียหายแล้ว ความรับผิดของผู้รับประกันภัยก็เกิดขึ้นตั้งแต่เกิดความเสียหาย ต่อทรัพย์สินที่เอาประกันภัย ส่วนการแจ้งให้ผู้รับประกันภัยทราบโดยเร็วหรือทันทีก็เพียงเพื่อพิสูจน์ และคำนวณ จำนวนค่าเสียหายเท่านั้น ซึ่งเห็นว่าคำพิพากษาฎีกานี้น่าจะกลับคำพิพากษาฎีกา 2473/2534 ทั้งนี้ควรจะเป็นไปตามบัญญัติ มาตรา 881 คือถ้าเกิดความวินาศภัยแล้วผู้เอาประกันภัยก็ต้องบอกกล่าวแก่ผู้รับประกันภัยโดยไม่ชักช้า ถ้ามิได้ปฏิบัติตามผู้รับประกันภัยอาจเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายอย่างใด ๆ อันเกิดแก่การนั้น ๆ ได้ เห็นว่ากฎหมายได้บัญญัติให้ความเป็นธรรมแก่ทั้งสองฝ่าย

---

[82]คำพิพากษาฎีกา 2793/2534. ภาสกร ญาณสุธี. (2540). เล่มเดิม. หน้า 10.

[83]คำพิพากษาฎีกา 596/2507. ประสิทธิ์ โฆวิไลกุล. (2538) เล่มเดิม. หน้า 81.

4.4.2 ปัญหาการประวิงค่าสินไหมทดแทน

เนื่องจากสัญญาประกันวินาศภัยนั้นคือสัญญาที่ต้องชดใช้ค่าสินไหมเมื่อเกิดวินาศภัยกับทรัพย์ที่เอาประกันภัย ดังนั้นประเด็นที่สำคัญที่สุดคือการชดใช้ค่าสินไหมตามสัญญา ซึ่งจากการร้องเรียนต่าง ๆ ที่ปรากฏมักพบว่าบริษัทมักจะมีการประวิงการจ่ายค่าสินไหมทดแทนตามสัญญา แม้พระราชบัญญัติประกันวินาศภัย พ.ศ. 2535 ได้มีข้อกำหนดบางประการเพื่อมิให้บริษัทรับประกันภัยเอาเปรียบผู้เอาประกันภัยมากนักในเรื่องของการห้ามมิให้บริษัทรับประกันภัยประวิงการจ่ายค่าสินไหมทดแทน หรือ ประวิงการคืนเบี้ยประกันภัยที่ต้องจ่าย หรือคืนแก่ผู้เอาประกันภัย หรือผู้รับประโยชน์โดยไม่มีเหตุผลอันสมควร หรือจ่ายหรือคืนไปโดยไม่สุจริต ตามมาตรา 36 ซึ่งหลักเกณฑ์ต่าง ๆ ที่ถือว่าบริษัทรับประกันภัยประวิงการจ่ายค่าสินไหมทดแทน หรือเบี้ยประกันนั้นกำหนดไว้ในประกาศกระทรวงพาณิชย์ ซึ่งมี 13 ลักษณะคือ[84]

1) ในกรณีที่มีการตกลงจำนวนค่าสินไหมทดแทนแล้วบริษัทไม่ออกหลักฐานให้มารับเงิน หรือออกหลักฐานให้มารับเงินโดยไม่ลงวันที่ หรือหลักฐานนั้นลงวันที่รับค่าสินไหมทดแทนเกินกว่ายี่สิบเอ็ดวัน นับแต่วันที่บริษัทได้ออกหลักฐานนั้น

2) ในกรณีที่มีการตกลง หรือยอมความเกี่ยวกับจำนวนค่าสินไหมทดแทน หรือจำนวนเบี้ยประกันภัยที่จะคืนกันแล้ว บริษัทไม่ปฏิบัติตามข้อตกลง หรือตามข้อประนีประนอมยอมความนั้น

3) ในกรณีที่บริษัทจ่ายค่าสินไหม หรือคืนเบี้ยประกันเป็นเช็คลงวันที่ล่วงหน้า หรือเช็คที่บริษัทสั่งจ่ายถูกปฏิเสธการใช้เงิน

4) ในกรณีที่สัญญาประกันภัย ข้อกำหนด หรือกฎเกณฑ์ใด ๆ ที่ออกโดยอาศัยอำนาจตามกฎหมายกำหนดชัดเจนว่าให้บริษัทมีหน้าที่ต้องใช้เงินแก่ผู้เอาประกันภัย ผู้รับประกันภัย หรือบุคคลผู้มีสิทธิเรียกร้องตามสัญญาประกัน โดยไม่ต้องรอการพิสูจน์ความรับผิด แต่บริษัทกลับปฏิเสธการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนดังกล่าว จนเป็นเหตุทำให้บุคคลนั้นต้องร้องเรียนต่อกรรมการประกันภัย หรือฟ้องคดีต่อศาล

5) กรณีที่วินาศภัยตามสัญญาเกิดขึ้นแล้ว บริษัทไม่เร่งรัดตรวจสอบ และประเมินความเสียหาย โดยปราศจากเหตุผลอันสมควร หรือบริษัทมีพฤติกรรมแสดงให้เห็นว่าไม่ประสงค์จะชดใช้ค่าสินไหมทดแทน

6) กรณีที่บริษัทชดใช้ค่าสินไหมทดแทนตามสัญญาประกันภัย โดยวิธีการซ่อมแซมหรือจัดหาทรัพย์สินมาทดแทน หรือไม่เร่งรัดให้ซ่อมแซม จนเป็นเหตุให้มีความเสียหายเนื่องจากการซ่อมแซมล่าช้า

7) ในกรณีที่บริษัทไม่จัดส่งอะไหล่ให้อู่ซ่อมรถภายในกำหนดสิบสี่วันนับแต่วันที่อู่ซ่อมรถได้รับรถยนต์

8) ในกรณีที่รถยนต์สูญหาย บริษัทไม่ชดใช้ภายในสี่สิบห้าวันนับแต่วันที่พนักงานสอบสวนรับคำร้องทุกข์และบริษัทได้รับแจ้งจากผู้เอาประกันภัย เว้นแต่ได้รับความเห็นชอบจากนายทะเบียน

---

[84]ประกาศกระทรวงพาณิชย์เรื่อง หลักเกณฑ์ วิธีการ และระยะเวลาที่ถือว่าเป็นการประวิงการจ่ายค่าสินไหมทดแทน หรือประวิงการจ่ายคืนเบี้ยประกันภัยของบริษัทประกันวินาศภัย. ประกาศ ณ วันที่ 4 มกราคม 2548.

9) ในกรณีที่มีการร้องเรียนต่อกรมการประกันภัย และกรมการประกันภัยได้มีคำวินิจฉัยให้บริษัทชดใช้ค่าสินไหม แต่บริษัทไม่ปฏิบัติตาม และไม่ได้โต้แย้งคำวินิจฉัยภายในกำหนดสิบห้าวัน

10) ในกรณีที่มีการร้องเรียนกรมการประกันภัย และกรมการประกันภัยได้มีคำวินิจฉัยให้บริษัทชดใช้ค่าสินไหม แต่บริษัทไม่ปฏิบัติตาม และบริษัทได้โต้แย้ง จนมีการนาข้อร้องเรียนนั้น ไปฟ้องร้องต่อศาล และได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดในประเด็นที่โต้แย้งให้บริษัท ต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทน

11) ในกรณีที่ศาลได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดให้บริษัทชดใช้ค่าสินไหมทดแทน หรือให้คืนเบี้ยประกันภัย แต่บริษัทไม่คืนจนพ้นระยะเวลาที่กำหนดในคำบังคับ

12) ในกรณีที่อนุญาโตตุลาการมีคำชี้ขาด ให้บริษัทชดใช้ค่าสินไหมทดแทนตามกรมธรรม์ประกันภัย แต่บริษัทไม่ปฏิบัติตามคำชี้ขาดของอนุญาโตตุลาการ จนพ้นระยะเวลาที่กำหนดในคำชี้ขาด

13) เมื่อมีการเลิกสัญญาประกันภัย บริษัทไม่คืนเบี้ยประกันภัยให้แล้วเสร็จภายในกำหนดสิบห้าวันนับแต่วันที่กรมธรรม์ประกันภัยสิ้นผลบังคับ

หลักเกณฑ์ดังกล่าวข้างต้นมีขึ้นเพื่อมิให้บริษัทรับประกันภัย ปฏิบัติต่อผู้เอาประกันภัย อย่างไม่เป็นธรรม เพราะผู้เอาประกันภัยอาจนำเรื่องเข้าร้องเรียนต่อกรมการประกันภัย ซึ่งบริษัทรับประกันอาจถูกลงโทษตามกฎหมายได้ แต่ทั้งนี้ การแก้ไขปัญหาของความไม่เป็นธรรมของการประกันภัยตามที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นตามพระราชบัญญัติประกันวินาศภัย พ.ศ. 2535 นั้น เป็นการแก้ไขปัญหาที่ปลายเหตุ เนื่องจากรอให้ผู้เอาประกันภัยมีปัญหาเรื่องการพิจารณาชดใช้ค่าสินไหมทดแทน และนำเรื่องเข้าร้องต่อกรมการประกันภัยแล้ว กรมการประกันภัยถึงเข้ามาพิจารณา ซึ่งแตกต่างจากพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค (ฉบับที่2) พ.ศ. 2541 ซึ่งจะเข้าตรวจสอบสัญญาต่าง ๆ ก่อนที่สัญญาเหล่านั้นจะสร้างปัญหาและความไม่เป็นธรรมต่อประชาชนคือผู้เอาประกันภัย และจากบทบัญญัติดังกล่าวถ้าฝ่าฝืนแล้วผลบังคับตามกฎหมายคือบริษัทต้องเสียค่าปรับไม่เกินห้าแสนบาท ซึ่งเป็นมาตรการลงโทษบริษัทประกันภัย และกรณีที่

โจทก์ฟ้องให้จำเลยรับผิดตามสัญญาประกันภัย มิใช่มูลละเมิด โจทก์จึงไม่มีสิทธิคิดดอกเบี้ยนับแต่วันเกิดเหตุ เมื่อจำเลยผิดสัญญาประกันและเป็นกรณีที่เวลาอันจะพึงชำระหนี้มิได้กำหนดลงไว้ แม้มาตรา 203 วรรคหนึ่ง โจทก์จะมีสิทธิเรียกให้จำเลยชำระหนี้ได้โดยพลันก็ตาม แต่ไม่ปรากฏว่าโจทก์ได้ซ่อมรถและเรียกให้จำเลยชำระหนี้เมื่อใด ศาลชอบที่จะกำหนดให้จำเลยรับผิดชำระดอกเบี้ยให้แก่โจทก์นับแต่วันฟ้อง[85]

ซึ่งผู้เขียนเห็นว่าไม่เป็นธรรมแก่ผู้เอาประกันภัยที่ต้องเสียหายจากการประวิงคดี เนื่องจากเมื่อเกิดวินาศภัยแล้ว ความเสียหายย่อมมีเกิดขึ้นทันที ผู้เอาประกันต้องการได้รับการคุ้มครองความเสียหายอย่างรวดเร็ว ซึ่งช่วงที่ต้องเสียเวลาฟ้องร้องคดี หรืออยู่ในระยะเวลาที่บริษัททำการประวิงเวลาไม่ว่าในรูปแบบใด ย่อมเกิดความเสียหายแก่ผู้เอาประกันภัยในด้านทรัพย์สินอันคำนวณเป็นเงินได้

---

[85]ตามคำพิพากษาฎีกาที่ 345/2539. ประภาศน์ อวยชัย. (2541). เล่มเดิม. หน้า 1524.

ดังนั้นควรมีมาตรการคุ้มครองผู้เอาประกันภัยอีกด้านหนึ่งในกรณีที่บริษัททำการประวิงคดี โดยให้บริษัทรับประกันภัยเสียเบี้ยปรับในกรณีที่เกิดการประวิงคดีในการจ่ายค่าสินไหมทดแทน และเสียดอกเบี้ยนับตั้งแต่วันผิดนัดร้อยละ 15 ต่อปี โดยวันผิดนัดนับแต่วันที่บริษัทปฏิเสธการจ่าย คือวันที่บริษัทไม่ดำเนินการภายในเวลาที่ระบุในกรมธรรม์ ไม่ใช่วันที่ฟ้องคดีหรือนับแต่วันที่คำพิพากษาเสร็จสิ้น ซึ่งหากได้มีการกำหนดไว้ในพระราชบัญญัติประกันวินาศภัย พ.ศ. 2535 แล้วผู้เขียนเห็นว่า มาตรการดังกล่าวเป็นมาตรการที่สามารถป้องกันการประวิงการจ่ายค่าสินไหมทดแทนได้อีกประการหนึ่ง

4.5 ปัญหาเกี่ยวกับการสิ้นสุดของสัญญาประกันวินาศภัย

ความระงับของสัญญา หมายถึง การที่สัญญาสิ้นผลไปอย่างเด็ดขาด ซึ่งสาเหตุที่ทำให้สัญญาระงับได้แก่ การบอกล้างความเป็นโมฆียะของสัญญา และ การบอกเลิกสัญญา ซึ่งการบอกเลิกสัญญานั้นทำได้ 3 ทาง คือคู่สัญญาทั้งสองฝ่ายตกลงเลิกสัญญา หรือ กรณีเลิกสัญญากันโดยปริยาย และ การบอกเลิกสัญญาโดยคู่สัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเพียงฝ่ายเดียว[86]

สิทธิในการเลิกสัญญาตามกฎหมายประมวลแพ่งและพาณิชย์มี 2 ประการคือ

1) โดยข้อสัญญา กล่าวคือ ได้มีการระบุไว้ในสัญญาที่ทำว่า ถ้ามีการผิดสัญญาหรือมีการไม่ชำระหนี้อย่างใดอย่างหนึ่งของสัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ก็ให้อีกฝ่ายหนึ่งมีสิทธิบอกเลิกสัญญาได้ อย่างไรก็ตาม สิทธิเลิกสัญญาไม่จำต้องกำหนดไว้ในสัญญาเดิมที่ก่อหนี้ จะทำสัญญากันใหม่ภายหลักกำหนดสิทธิเลิกสัญญาก็ได้

2) โดยบทบัญญัติของกฎหมาย กล่าวคือในกรณีที่มิได้มีการระบุไว้ในสัญญาโดยเฉพาะเจาะจง ว่าถ้ามีการผิดสัญญาของฝ่ายหนึ่ง ให้อีกฝ่ายหนึ่งเลิกสัญญาได้ ซึ่งสิทธิในการเลิกสัญญาก็อาจเกิดจากบทบัญญัติของกฎหมายเองซึ่งแยกเป็น

(1) บททั่วไป ได้แก่

ก. มาตรา 387 สิทธิเลิกสัญญาเกิดจากการไม่ชำระหนี้ภายในเวลาที่บอกกล่าวให้ชำระหนี้ ซึ่งสิทธิเลิกสัญญาในกรณีนี้ใช้ได้กับทั้งหนี้ที่มีกำหนดเวลาและไม่มีกำหนดเวลา สิทธิในการเลิกสัญญาในกรณีนี้มิได้เกิดขึ้นทันทีที่มีการผิดสัญญา หรือมีการไม่ชำระหนี้อย่างหนึ่งอย่างใดเท่านั้น ในกรณีที่มีการชำระหนี้มีกำหนดเวลาและล่วงเลยเวลาดังกล่าวไปแล้ว คู่สัญญาฝ่ายที่มีหน้าที่ต้องชำระหนี้ยังไม่ชำระหนี้ เช่นนี้กฎหมายกำหนดให้คู่สัญญาฝ่ายที่ไม่ผิดสัญญาจะต้องบอกกล่าวให้อีกฝ่ายหนึ่งชำระหนี้ ภายในเวลาที่กำหนด ถ้าฝ่ายหนึ่งไม่ยอมชำระหนี้ คู่สัญญาอีกฝ่ายจึงมีสิทธิบอกเลิกสัญญาได้

ข. มาตรา 388 สิทธิในการเลิกสัญญาเมื่อไม่มีการชำระหนี้ภายในกำหนด เวลาในกรณีที่ถือว่าเวลาในการชำระหนี้เป็นสาระสำคัญ

ค. มาตรา 389 สิทธิเลิกสัญญาเกิดแก่เจ้าหนี้เมื่อการชำระหนี้ทั้งหมดหรือบางส่วนของลูกหนี้กลายเป็นพ้นวิสัยโดยโทษลูกหนี้ได้

---

[86]จำปี โสตถิพันธุ์. เล่มเดิม. หน้า 300-301.

(2) บทกฎหมายเฉพาะ สำหรับการประกันภัยแบ่งเป็น

ก. ตามพระราชบัญญัติประกันวินาศภัย พ.ศ. 2535 มาตรา 40 ถึงมาตรา 42 ซึ่งเป็นการบัญญัติเฉพาะเรื่องสัญญาประกันอัคคีภัยเท่านั้น

ข. ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ซึ่งบัญญัติไว้ในมาตรา 872 และมาตรา 876

มาตรา 872 บัญญัติว่า “ก่อนเริ่มเสี่ยงภัยผู้เอาประกันภัย บอกเลิกสัญญาเสียก็ได้ แต่ผู้รับประกันภัยชอบที่จะได้เบี้ยประกันภัยกึ่งจำนวน”

มาตรา 876 บัญญัติว่า “ถ้าผู้รับประกันภัยต้องคำพิพากษาให้เป็นคนล้มละลายผู้เอาประกันภัยจะเรียกให้หาประกันอันสมควรแก่ตนก็ได้ หรือจะบอกเลิกสัญญาก็ได้..”

4.5.1 ปัญหาการสิ้นผลของสัญญาโดยข้อตกลงสองฝ่าย

ปัญหาการสิ้นผลของสัญญาโดยข้อตกลงสองฝ่าย ตามเงื่อนไขการสิ้นผลบังคับของกรมธรรม์ประกันภัยกรณีประกันภัยรถยนต์ ได้มีการระบุข้อความคือ “หากผู้เอาประกันภัยไม่ชำระเบี้ยประกันภัย ภายในกำหนดเวลา 60 วัน นับแต่วันที่กรมธรรม์ประกันภัยเริ่มมีผลบังคับให้ถือว่าผู้เอาประกันภัยไม่ประสงค์จะเอาประกันภัยต่อไป และให้กรมธรรม์ประกันภัยสิ้นผลบังคับ ณ วันพ้นกำหนดดังกล่าว”

ปัญหาที่เกิดขึ้นคือเนื่องจากเป็นการตกลง โดยอยู่ในรูปของสัญญาฝ่ายเดียวที่บริษัทเป็นผู้ร่างขึ้นฝ่ายเดียว ซึ่งผู้เอาประกันภัยไม่มีส่วนในการตกลงตามสัญญาคือเมื่อต้องการได้รับการคุ้มครองตามสัญญาประกันภัย ก็จำต้องยอมรับเอาข้อสัญญาดังกล่าวเข้ามาด้วยไม่สามารถเปลี่ยนแปลงแก้ไขข้อตกลงในสัญญาได้เลย เพราะถ้าไม่พอใจข้อตกลงดังกล่าวก็ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ผลคือไม่ต้องเข้าทำสัญญา จึงจำต้องยอมรับเอาข้อสัญญาดังกล่าวมาโดยไม่เป็นธรรม เนื่องจากข้อตกลงดังกล่าวเมื่อเทียบกับกฎหมายแล้วหลักความศักดิ์สิทธิ์ของการแสดงเจตนาเมื่อไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรม และไม่ขัดต่อกฎหมายแล้วย่อมมีผลบังคับตามสัญญา ถ้าเราเปรียบเทียบตามผลของกฎหมายทั่วไปแล้วจะพบว่าการชำระเบี้ยประกันภัยเป็นการชำระหนี้ที่มีกำหนดเวลาแน่นอน แต่ไม่ใช่เป็นกรณีที่ถือว่าเป็นกรณีที่เวลาเป็นสาระสำคัญของการชำระหนี้ ดังนั้นเมื่อเทียบกับกฎหมายตามมาตรา 387 แล้ว ผู้เขียนเห็นว่าไม่เป็นธรรม บริษัทควรกำหนดเวลาและทำการบอกกล่าวให้ผู้เอาประกันภัยชำระเบี้ยประกันภายใน 30 วันก่อนถ้าหากพ้นกำหนดดังกล่าวแล้วยังไม่ชำระหนี้สัญญาจึงสิ้นผล จากปัญหาดังกล่าวจึงเห็นเป็นการสมควรที่คณะกรรมการคุ้มครองด้านสัญญา ควรเข้ามามีบทบาทในการให้ความเป็นธรรมในด้านสัญญาประกันวินาศภัยโดยตรง เพราะมีอำนาจเข้าแทรกแซงหลักความศักดิ์สิทธิ์ในการแสดงเจตนาได้หากข้อความนั้นเป็นการเอาเปรียบคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งในกรณีเป็นสัญญาสำเร็จรูปเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ผู้เอาประกันภัย

4.5.2 ปัญหาการบอกเลิกกรมธรรม์ประกันภัย หรือสิทธิในการบอกเลิกสัญญา ประกันวินาศภัย

สัญญาประกันวินาศภัยเป็นสัญญาที่มีลักษณะพิเศษ เนื่องจากเป็นสัญญาที่รับประกันความเสี่ยงภัย ดังนั้นสิทธิในการเลิกสัญญาจึงได้แตกต่างกัน กล่าวคือ

1) ผู้เอาประกันภัยบอกเลิกสัญญา

การเลิกสัญญาเป็นสิทธิเด็ดขาดที่กฎหมายให้ผู้เอาประกันภัยไว้เพื่อให้สอดคล้องกับความเป็นจริงของธุรกิจประกันภัย ซึ่งผู้เอาประกันภัยเป็นผู้นำการเสี่ยงภัยของตนไปให้ผู้รับประกันภัยรับเสี่ยงแทน ในทางปฏิบัติผู้เอาประกันภัยจึงต้องเป็นผู้ขอเอาประกันภัย และมีหน้าที่เปิดเผยข้อความจริง และผู้รับประกันภัยเป็นผู้พิจารณาว่าจะคิดเบี้ยประกันภัยเท่าใดจึงคุ้มกับการเสี่ยงภัย ฉะนั้นหากผู้เอาประกันไม่ประสงค์จะเอาความเสี่ยงภัยประกันภัยต่อไป ย่อมมีสิทธิเลิกสัญญาได้ ตามมาตรา 872

2) ผู้รับประกันภัยมีสิทธิเลิกสัญญาตามกฎหมายคือกรณีที่ผู้เอาประกันภัยล้มละลายตามมาตรา 876 และมีสิทธิเลิกสัญญาตามเงื่อนไข ซึ่งตามปัญหาที่เกิดขึ้นคือ “กรณีที่ในกรมธรรม์ระบุว่า บริษัทมีสิทธิเลิกสัญญาได้เมื่อใดก็ได้ ด้วยการส่งหนังสือบอกกล่าวล่วงหน้าไม่น้อยกว่า 15 วัน โดยทางไปรษณีย์ลงทะเบียนถึงผู้เอาประกันภัยตามที่อยู่ครั้งสุดท้ายที่แจ้งให้บริษัททราบ ซึ่งจะมีผลให้กรมธรรม์ประกันภัยสิ้นผลบังคับ ณ วันพ้นกำหนดดังกล่าว ในกรณีนี้บริษัทจะคืนเบี้ยประกันภัยให้แก่ผู้เอาประกนภัย โดยหักเบี้ยประกันภัยสำหรับระยะเวลาที่กรมธรรม์ประกันภัยได้ใช้บังคับมาแล้วตามส่วน”

ซึ่งลักษณะของการเลิกสัญญาโดยทั่วไป ท่านอาจารย์ ดร. จิ๊ด เศรษฐบุตร ได้อธิบายภาพรวมของการสิ้นสุดของสัญญา โดยแบ่งแยกลักษณะสัญญา โดยดูในด้านอายุหรือระยะเวลาบังคับของสัญญา ดังนี้

1) สัญญาที่ก่อหนี้ให้คู่สัญญาปฏิบัติครั้งเดียว กล่าวคือ การชำระหนี้ที่สัญญาก่อขึ้นนั้นกระทำครั้งเดียวไม่ใช่กระทำซ้ำกันหลายครั้งตลอดระยะที่ผ่านไป เมื่อคู่สัญญาปฏิบัติต่อกันแล้วสัญญาก็สิ้นสุดลง เช่นสัญญาซื้อขาย เมื่อผู้ขายโอนกรรมสิทธิ์และส่งมอบทรัพย์ที่ขายให้ผู้ซื้อครั้งเดียว ผู้ซื้อมีหน้าที่ต้องชำระราคาเป็นเงินจำนวนหนึ่ง อย่างไรก็ตามหากมีข้อตกลงว่าผู้ซื้อมีสิทธิชำระผ่อนเป็นรายเดือนจนครบคือ ชำระหลายครั้ง แต่ผู้ขายมีหนี้ต้องปฏิบัติครั้งเดียวคือ โอนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์และส่งมอบทรัพย์ถือว่าสัญญาซื้อขายโดยชำระเงินผ่อนก็เข้าอยู่ในประเภทนี้ด้วย แต่อาจมีการเลิกสัญญาได้ด้วยเหตุดังนี้

(1.1) มีข้อตกลงกันว่า หากมีเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่งเกิดขึ้น คู่สัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งอาจบอกเลิกสัญญาได้

(1.2) หากคู่สัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ชำระหนี้อีกฝ่ายหนึ่งบอกเลิกสัญญาได้

(1.3) การชำระหนี้กลายเป็นพ้นวิสัย เพราะความผิดของคู่สัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง อีกฝ่ายหนึ่งบอกเลิกสัญญาได้

2) สัญญาก่อหนี้ให้คู่สัญญาทั้งสองฝ่ายปฏิบัติเป็นระยะช่วง ๆ กันไป ตลอดระยะเวลาหนึ่ง เช่นสัญญาเช่า ซึ่งผู้ให้เช่าต้องให้ใช้ หรือได้รับประโยชน์จากทรัพย์สินที่เช่าเป็นระยะ

เวลาไป ผู้เช่าก็มีหนี้ที่ต้องชำระ นอกจากนี้ก็มีสัญญาจ้างแรงงาน และการจัดตั้งหุ้นส่วนและบริษัท ซึ่งสัญญาประเภทนี้เมื่อทั้งสองฝ่ายชำระหนี้ต่อกัน ตลอดระยะเลาหนึ่งแล้วสัญญาจะสิ้นสุดลง การสิ้นสุดของสัญญาประเภทนี้เกิดจาก

(2.1) คู่สัญญาได้กำหนดระยะเวลาสิ้นสุดลง เช่น 3 ปีเป็นต้น

(2.2) หากมิได้กำหนดระยะเวลาสิ้นสุดไว้แล้ว หลักการมีว่า คู่สัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งย่อมบอกกล่าวล่วงหน้าให้เลิกสัญญาได้

(2.3) นอกจากนั้น สัญญาประเภทนี้อาจจะมีการเลิกสัญญากัน ตามหลักเกณฑ์ที่กล่าวมาในข้อ (1.1)-(1.3) ก็ได้[87]

เมื่อพิจารณาจากการจัดประเภทสัญญาแล้ว โดยทั่วไป สัญญาประกันภัยสามารถจัดอยู่ในสัญญาประเภทที่หนึ่ง กล่าวคือ ผู้เอาประกันภัย จ่ายเบี้ยประกันภัยเพียงครั้งเดียวส่วน(โดยอาจแบ่งชำระเป็นงวด ๆ) ส่วนผู้รับประกันภัยอาจชำระหนี้คือค่าสินไหมทดแทนหลายครั้งตลอดอายุสัญญาประกันภัยก็ได้ ดังนั้นการใช้สิทธิเลิกสัญญาจะต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของสัญญาประเภทที่ 1 ดังที่กล่าวมาแล้ว ผู้เขียนเห็นว่าการเลิกสัญญาจะต้องมีเหตุในการเลิกสัญญาด้วย เพราะโดยหลักการ การเลิกสัญญาเท่ากับเป็นการทำลายสัญญา[88] และเหตุที่ว่านี้จะต้องเป็นเหตุอันพอสมควรด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เหตุจากการไม่ชำระหนี้ หรือ ผิดสัญญาในข้ออันเป็นสาระสำคัญ ดังนั้นการกำหนดข้อสัญญาที่ผู้รับประกันภัย และผู้เอาประกันภัยใช้สิทธิโดยอิสระ กล่าวคือ การเลิกสัญญาเมื่อไรก็ได้ตามอำเภอใจนั้นจึงเห็นว่าเป็นเรื่องที่ไม่เป็นธรรมนัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งกรณีที่ปราศจากเหตุอันสมควร เพราะเนื่องจากการผู้เอาประกันภัยเข้าทำสัญญาประกันภัยนั้นย่อมต้องการให้ได้รับการคุ้มครองในวัตถุที่เอาประกันภัยไว้ เพราะการประกันภัยเป็นเรื่องของการบรรเทาความเสียหายให้แก่ผู้เอาประกันภัย ผู้เอาประกันภัยย่อมต้องการได้รับความคุ้มครองความเสียหายตลอดเวลาที่ทำสัญญา มากกว่าการถูกเลิกสัญญาโดยปราศจากเหตุผลอันสมควรแม้จะมีสิทธิได้รับเบี้ยประกันภัยตามส่วนก็ตาม

---

[87]จี๊ด เศรษฐบุตร. (2532). **หลักกฎหมายแพ่งลักษณะนิติกรรมและหนี้.** หน้า 352-354.

[88]แหล่งเดิม